

EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM
BŐLCSESZETTUDOMÁNYI KAR

DOKTORI DISSZERTÁCIÓ TÉZISEI

PAPPERT MARIANN

AZ OBLOMOVIZMUS MEGFOGALMAZÁSAI
I. A. GONCSAROV *OBLOMOV* CÍMŰ REGÉNYÉBEN

Irodalomtudományi Doktori Iskola

Dr. Kállay Géza DSc. egyetemi tanár, a Doktori Iskola vezetője

„Orosz irodalom es irodalomkutatás – összehasonlító tanulmányok” c. program

Dr. Kroó Katalin CSc., habil. egyetemi docens, a program vezetője

A bizottság tagjai és tudományos fokozatuk:

Elnök: Dr. Dukkon Ágnes DSc., egyetemi tanár

Opponensek: Dr. Nagy István CSc., habil. egyetemi docens

Dr. Molnár Angelika PhD, egyetemi docens

További tagok: Dr. Schiller Erzsébet PhD, egyetemi docens

Dr. Gyöngyösi Mária PhD, egyetemi adjunktus

Póttagok: Dr. Szabó Tünde PhD, egyetemi docens

Dr. Regéczi Ildikó PhD, egyetemi docens

Témavezető és tudományos fokozata:

Dr. Kroó Katalin CSc., habil. egyetemi docens

Budapest, 2013

A disszertáció fő célja annak újraértelmezése, hogyan bontakozik ki az „oblomovizmus” gondolata Goncsarov *Oblovov* című alkotásában. Azért beszélünk „újraértelmezésről”, mert az „oblomovizmus” („oblovovság”) – elsősorban Ny. Dobroljubov megközelítése alapján – kritikai „toposszá” vált az irodalomtörténeti és műértelmezési megközelítésekben. E „toposz” alkalmazása a Goncsarov-regény jelentésvilágának és azon belül a főhős alakjának interpretációjában mintha megkérdőjelezhetetlen egyértelműséget sugallna. Másfelől újraértelmezésről beszélhetünk abban a vonatkozásban is, hogy az „oblovovság” magában a Goncsarov-regényben is explicit témává válik, amennyiben a hősök ábrázolásának a szintjéhez kapcsolódik e meghatározás. Feltételezésünk szerint azonban az „oblovovizmus” gondolatának mindkét reprezentációja – az, ahogyan a regényvilágban e fogalmat maguk a szereplők látni engedik és értelmezik, valamint ahogyan azt a tradíciót teremtő kortárs kritika meghatározta – jelentős leegyszerűsítéseket tartalmaz. Goncsarov regényében az „oblovovizmus” sokkal összetettebb formában és gazdagabb jelentéssel bontakozik ki, mint ahogy azt az „oblovovizmus”-nak a mű cselekményvilágában és az említett kritikai tradícióban fellelhető megközelítései sejtetik. A disszertációban megvalósuló kifejtés keretében a művészi ábrázolásnak azokat a formáit igyekszünk megragadni a Goncsarov-regényben, melyek hozzájárulhatnak az „oblovovizmus” fogalmának a korábbinál árnyaltabb értelmezéséhez. Az „oblovovizmus” regénybeli elképzelésének minél teljesebb bemutatása érdekében öt aspektusból vizsgáljuk a művet. Ezek az irányok egyben megszabják az értekezés tagolását is, az egyes fejezetek fő témáit. Az „oblovovizmus” poétikai meghatározásának e szóban forgó vonásait ugyanakkor összefogja egy általánosabb elképzelés. Mindegyik meghatározás, noha eltérő mértékben, de az idill gondolkörébe illeszti a fogalom értelmezhetőségét.

Az elemzést – az „oblovovizmus” fogalmának meghatározását kínáló szakirodalmi munkák áttekintése után (első fejezet) – az *apátia* gondolkörének a tanulmányozásával indítjuk el (második fejezet). Ezt követően az idill megjelenítésének problémájához két megközelítés bevonásával jutunk el, a tér- és időstruktúrák (harmadik és negyedik fejezet), valamint Oblovov álmainak vizsgálatán keresztül (ötödik fejezet). Mindkét megközelítés lehetőséget teremt arra, hogy megtekintsük, milyen módon rögzül és változik Oblovov gondolkodásában az idill létezéséről és elérhetőségéről alkotott elképzelés, továbbá bemutassuk, hogyan formálódik meg művésziileg az utópisztikus gondolkodás általában vett kettős arculata: egy elérhetőnek tűnő, tökéletes világ feltételezése, valamint annak megértése, hogy a valóságban nem létezik ilyen világ. A disszertáció hatodik fejezete a *szívvel értés*

problémáját tárgyalja, felhíva a figyelmet a bibliai kontextusra. Bizonyos motívumok mentén részletesen bemutatjuk, hogyan válnak aktívvá a *szív* és *szívvel értés* felfogásának archaikus elemei, és mindez hogy tagolódik be az *oblomovi sajátosság* („oblomovizmus”), valamint az idill kérdéskörébe. A disszertációnak az összegzést megelőző utolsó elemző fejezete nép- és műmesék (*Bolond Jemelján* és Puskin: *Mese a halászcól és a kishalról*), valamint a bilinatradícióhoz is köthető *Bova Korolevics* kontextusában teszi vizsgálat tárgyává és zárja le az „oblomovság” meghatározásának az idill problémájába történő illesztését.

A szakirodalmat tárgyaló első fejezet egységeit az „oblomovizmus” kritikai értelmezésének a következő szempontjai határozzák meg, amelyek gondolati középpontját alkotják az ismertetendő munkáknak: az „oblomovizmus” társadalmi vonatkozásai (vitatott kérdések Oroszországról a régi és az új korszak határán); az „oblomovizmus” Goncsarov jellemének, habitusának fényében; az „oblomovizmus” esztétikai megközelítése; az „oblomovizmus” filozófiai megközelítése.

A regény gondolatvilágát értelmező munkák nagy részének közös vonásaként fedezhető fel, hogy a kutatók az „oblomovizmus” jelenségében az apátia állapotát ismerik fel, és tulajdonképpen amikor Oblomov jelleméről gondolkodnak, sok esetben az apátiából fakadó tétlenséggel kapcsolatosan mondanak véleményt. Az értekezésben feltárjuk, hogyan azonosíthatók a Goncsarov-regényben különböző nézőpontok, amelyek az apátiának a kultúra történetéből rekonstruálható értékeléseire is vonatkoznak, ami azt jelenti, hogy a regény hordozza az apátiára mint kulturális toposzra való emlékezést. Megállapítottuk, hogy Oblomovra főképpen a művészlélek elvonultsága jellemző. A főhős más formákba önti élete tartalmát, mint a társadalom, amely elől elvonul. Ennek fényében Oblomov nem beteg, levert, bűnös hősként áll előttünk, mint ahogy azt több kutató láttatja. Épp ellenkezőleg, olyan hős ő, aki képes intenzív belső érzelmi és szellemi életet élni, és ezzel a művészt jellemző aktív kontempláció letéteményeseként „rajzolgatni” a létezés mintázatait.

Az apátia problémája valóban elvezet az idillhez, hiszen az ideális élet megteremtésére való lehetőség gondolköréhez kapcsolódik a regényben. Oblomov, mivel a reális világban nem érheti el az idillt, belső világa felé fordul. Az idill így a társadalmi elvárásoktól való elvonultság témáját tárja fel előttünk egy olyan létmód megteremtéséhez való viszonyon keresztül, mely ideálisnak mondható. A középpontban egyfajta útkeresés áll, hiszen a főhóst valamilyen elfogadható életvitel megteremtésének a vágyában érzékeljük. A disszertációban részletesen bemutatjuk, hogy a regény ábrázolásvilágában milyen módon mosódik el az idill megvalósulásának lehetősége. A kutatók az említett témakör vonatkozásában általában az *Oblomov álma* részt vizsgálják (Merezskovszkij, Bahtyin, Böhmig, Kantor, Mann és mások).

Az értekezés rámutat arra, hogy az idill hiteltelenítése a regény egészén végighúzódo poétikai alakzat. Abból a feltételezésből indulunk ki, hogy az idill gondolatköre I. A. Goncsarov *Oblomov* című művében a térábrázolás poétikai részletein keresztül nyilatkozik meg a legintenzívebben, melyek mindegyike fontos jelentés-összefüggéseket rejt magában. Ezt alátámaszthatja Bahtyin idilli kronotoposz-értelmezése is.

Az erre vonatkozó vizsgálatot a regénycselekményben jelentkező három meghatározó tér tanulmányozásán keresztül végezzük el. E három tér Oblomov házát és két költözésének helyszínét zárja magába. Arra jutunk, hogy ezek gondolatilag minden esetben kapcsolatban állnak az idill lehetőségének a megformálásával. Az elemzés során elhatároljuk Oblomov saját maga által eszményített belső terét (metaforikusan szólva: az álmokat is megjelenítő *lélek szféráját*) a külső tértől – ennek segítségével körvonalazódhat előttünk a főhős gondolataiban megformálódó idill-világ elképzelése. A belső tér párhuzamba kerül a főhős által elmarasztalt külső világgal, hiszen számos olyan motívum jellemzi (*vendégeskedés, élettelenség*), amely mindkét világ ábrázolásába egyaránt belép. Kibontakozik a felismerés, hogy Oblomov belső teréhez kapcsolva is feltűnnek egyrészt azok a jegyek, amelyek a külső világ jellemzésekor negatív minősítést hordoznak, másrészt pedig azok is, amelyekben – ha Oblomov elképzelését követjük – a tökéletes világot megtestesítő vonásokat, az idill egyértelmű megnyilvánulásait találhatjuk meg. A belső világ tehát tartalma szerint nem áll messze az Oblomovból menekülést kiváltó külső tértől, a kettő számos szempontból egymáshoz hasonlóan bizonyul, és feltárul, hogy amit Oblomov ideálisnak gondol, az mégsem az. Az *Oblomov*-ban megjelenített három meghatározó tér elemzése lehetőséget ad az utópikus alakzatok feltérképezésére és annak belátására, hogy a hős nem járhat be tényleges életutat az utópisztikus terekben. Az antikra épülő középkori idill elképzelése Goncsarovnak ebben a regényében eltolódik az erkölcsösség, emberiség fontosságának olyan hangsúlyozására, mely jól körbejárható szellemi kultúrakörökhöz kötött. Az „oblomovizmus” a vágyott élet tartalmát bontakoztatja ki, azonban a főhős erről alkotott elképzelése mindig befejezetlen és kidolgozatlan marad. Goncsarov tulajdonképpen bemutatja, hogy ideális világ nem létezik. Az „oblomovizmus” az ideális élet elérésére irányuló fogalommá alakul a regényben. Stolz a műben megkülönbözteti a pétervári és az oblomovkai oblomovizmus fogalmakat, melyek azonban tartalmuk szerint hasonló jegyeket hordoznak, és nem tud kibontakozni az a nézet, mely a tökéletes élet elérését hozhatja el.

Az apátia magyarázatára és annak értelmezése révén a belső világ megértéséhez három áomleírás kerül figyelmünk középpontjába: az elbeszélő szemléltetésében a regény első könyvének 8. fejezetében, valamint az *Oblomov álma* című fejezetben megtalálható

álomábrázolás, majd Oblomov megnyilatkozásán keresztül a második könyv 4. fejezetében fellelhető álomleírás. Az ábrándok vizsgálata során igyekszünk felvázolni, hogy Oblomov és a narrátor értelmezésében milyen eltéréseket tapasztalunk az ideális élet elképzelésével kapcsolatosan. Nagy jelentősége van annak, hogy *Oblomov álma* a főhős életének lezárt múltját jeleníti meg, az eltűnt „idillt”, amely voltaképpen a gyermekkorról ad számot, míg a többi álom a jövő reményét testesíti meg és a külső világban való megvalósítás lehetséges formájáról üzen. Ez utóbbiról szólva *Oblomov álma* a minta, a kiindulópont, amelyet tapasztalatai szerint formál, alakít, tehát a másik két álom az átrajzolt ideált mutatja be. A vizsgálat során mindhárom álomleírás esetében tanulmányozzuk az ideális életben ábrázolt ember jellemző tulajdonságait, életvitelét és szemléletmódját, továbbá azt, hogy az álmokban a tájleírás milyen szerephez jut az ember életének modellálásában. Ennek során megmutatjuk az álmokban kibontakozó városi és vidéki lét között fellelhető ellentéteket. A regényben ábrázolt külső és belső világ elemzése révén is vizsgálat tárgyává válik Oblomovnak az élet értelmét kereső útja. Annak tanulmányozásából feltárul, hogy a regényszöveg minden szinten és minden gondolat tekintetében kettős perspektívát hordoz, tehát egyaránt kibontja az egyes kérdések pozitív (idilli) és negatív (ellenidilli) oldalát. Oblomov belső életének tekintetében láthattuk, hogy az idill mindhárom vizsgált álom esetében megnyilatkozik, azonban egyben le is lepleződik az a folyamat, ahogyan végül átfordul valamiféle ellenidillbe.

Mindez kapcsolódik a regényben fellelhető időformákhoz. E tekintetben azon szövegrészekre összpontosítunk, melyekben Oblomov a számára ideálisnak vélt életről gondolkodik. Eszerint a tér–idő megjelenését először a regény első részében feltáruló ház terén keresztül, a főhős ábrándozásábrázolásának egyes részleteiben, majd az Oblomov és Olga szerelmét reprezentáló kert bemutatásában, végül a Viborgi-negyed megjelenítésében vizsgáljuk. Egyben kísérletet teszünk annak magyarázására, milyen értelemben tárulnak fel a műben az különböző időformák, mint amilyen például a *reális idő*, *belső idő*, valamint arra is, hogy megvilágítsuk az *időnélküliség* alkalmazásának okait. A belső idő kérdése szempontjából kulcsfontosságú a főhős terek és idők közötti határos helyzete, amely a reális idő és az időtlenség közötti elhelyezkedését érinti. Az elbeszélő az első könyvben a ház terét egy szobára szűkíti le. A tér és idő vonatkozásában felsejlik a köztesség benyomása, mely kiszakít a múltból, de nem tartozik a jelenhez sem. Ebben az időformában összefonódik az emlékezet és a reális idő. Oblomov a szoba elszigetelt, régmúltat idéző, de a külvilágot kizáró terében szüli gondolatait. A főhős az ideális életről alkotott említett álmait egyrészt a gyerekkori tapasztalatokra, másrészt Oblomovkát elhagyva, a pétervári élet élményeire támaszkodva alakítja ki. Oblomov az idő végtelenségének (*időnélküliség*) megteremtését tűzi

ki célul, amelynek egyik motívuma a *számolás*. A *számolás* jelen esetben a reális időből való kiszakadást és a végtelen nyugalom létrejöttét jelzi. A harmónia az idő egyenletességében rejlik, hiszen a szív és a pulzusütés üteme egyforma. Oblomov ezt az időformát igyekszik álmódosítása közben megteremteni, amelyből azonban a környezeti hatások és a reális idő érzékelése folyton kizökkenti. A második, témánk szempontjából releváns szövegrészlet a szerelem kertjének leírása. E kert terében a felfokozott érzelmek és gondolatok dominálnak. Ennek szemléltetéséhez hozzájárul az idő kiszámíthatatlanságának érzékeltetése. A főhősben az Olga iránt érzett szerelem hatására megbomlik az egyensúly. A reális idő a lelki élet hullámvölgyeinek elfogadása és megélése, a nyugalom felborító erejeként kerül ábrázolásra, hiszen abban az azonnaliság a meghatározó, illetőleg a harmónia és a diszharmónia véletlenszerű és váratlan váltakozása a jellemző. Az időtlenségben nem tapasztalható a köztesség és a reális idő. Nincs semmi, ami érzékeltetné a meghatározott idő kereteit. E kérdés a bűnbeesés előtti korszakra, a paradicsomi állapotra vonatkozik. Az emberiség aranykorának pedig az *időtlenség* az egyik fontos ismérve. Oblomov a történelem előtti korról beszél. Egyben az önmagáról való gondolkodás helyét az emberiség felé fordulás váltja fel. Az időtlenség tehát már e jelenetben exponálódik, azonban csak a Viborgi-negyedben bontakozik ki a maga teljességében. Az idő végtelenítésének különböző stádiumaira a térábrázolás fokozatos tágitása is utal. A regény első részében, a Gorohovaja utcai házban Oblomov hiába érzékeli az időtlenség állapotát, az álmódosításból a külső világ mindig visszazökkenti őt a reális tér-idő keretei közé. Oblomovkában pedig az oblomovkaiak érzékelik az időtlenséget, ám a főhős azt unalmasnak találja. Viborg abban különbözik a Gorohovaja utcai ház terétől, hogy Oblomov ott nem sző jövőképeket. Hasonlóság fedezhető fel azonban Oblomovkával abban, hogy Viborg legfőbb vonása a *változatlanság*. Az időnélküliség azonban nem azonos a belső idővel, hiszen az utóbbi ismérve a köztesség. Az időnélküliségben nem az emlékek visszaidézése és a jövő teljesebb tartalmú megélése számít, hanem a természetes és magától értetődő egyenletesség. Oblomov Viborgban kiszakad a reális és a belső tér-idő kötelékéből. Ezen a helyen a főhős megszabadul az élettől. Az ellenidill azonban ugyanúgy megjelenik a tér halállal való azonosításán keresztül, hiszen a viborgi világ nélkülözi a valós életet.

Mindezek után a „szívvel értés” gondolatának a kifejtését tekintjük át a regényben (hatodik fejezet). A „szívvel értés” tulajdonképpen az *Oblomov*ban körvonalazódó értékrendszer mércéjéül szolgál, amely szoros kapcsolatban áll az idillnek a regényben felvetett dilemmájával, hiszen az emberi szív és ész harmóniájára épülő látásmód létrehozhat valamilyen (belső vagy külső) ideális világot. A „szívvel értés” belső egyensúlya a helyes

döntések, az ideális szeretet fejlődésének és az emberek közötti megértésnek az alapját képezi, és ebben az értelemben az utópia értelemköréhez tartozik. Goncsarov azokat az általános emberi létkérdéseket járja körbe, amelyeket a Biblia is általános érvennyel előtérbe helyez. Az értekezésnek eme hatodik fejezetében igyekeztünk következetesen bemutatni az emberi szívnek mint metaforának azokat a poétikai meghatározásait a Goncsarov-regényben, amelyek párhuzamot mutatnak a bibliai gondolkodás szerint adott művészi megoldásokkal. A Biblia és az *Oblomov* ilyen irányú egyezési pontjainak vizsgálata során kiütközött, hogy Goncsarov az emberi természet mely gyengeségeire mutat rá. A Szentírás tanulsága mintha beleszövődne a Goncsarov-alkotásba, vagy úgy is elgondolhatjuk, hogy a Biblia és Goncsarov regénye – az adott értelmi sávban mozogva – az emberi tapasztalás ugyanazon körét fordítja művészi szövegbe. A Bibliának egyik alap eszmei komponense az ember eltévelyedésében testet öltő tökéletlenségnek mindenkor kiküszöbölhetőségi lehetősége, a megváltódás nyitott perspektívája. Úgy érzékeljük, hogy Goncsarov a „szívvel értés” fogalmán keresztül tudja hitelesen ábrázolni Oblomov kiemelkedését a környezetéből, emberi nagyságát, amely azt mutatja, hogy ugyan néhol áldozatává válik annak, ahogyan szívének és eszének egyensúlya megdől, e szív mégis kristálytisza marad, és semmiféle önző szándék nem vezérli. Az „oblomovizmus” fogalom összetettségére vonatkozó korábbi gondolatunkat kiegészítve így már azt is leszögezhetjük, hogy az „oblomovizmus” tartalmilag nem csupán az elvárt kötelezettségek tagadására utal, egy helyesnek vélt értékrend kialakításának a reményében. A fogalom egyszersmind a főhős nevéhez, tehát hangsúlyosan egy személyhez való kapcsolódásban, rámutat az emberi személyiség döntő tényezőjének, az emberi szívnek a gazdagságára, és arra, hogy Oblomov szívét bűnös gondolat nem terheli. Ebből a nézőpontból tekintve az „oblomovizmus” egyben erkölcsi kiválóság, ami pedig visszavezet az apátia kultúratörténeti értelmezéséhez, miszerint az apátia lehet a legkiválóbb emberek sajátja. Oblomov „szívében” több Oblomovka lakóinál, annyiban különb, hogy elfordul az oblomovkai létmódtól látszólag nagyon különböző, de a regény motívumrendszere fényében szemlélve sokban hasonlóságot mutató pétérvári élettől. Ilyen értelemben nem ismétli meg az új szemléletmódot követő embereknek az „oblomovkai” törvényeket továbbörökítő létmódját. Ehhez hozzá kell tennünk, hogy a Viborgi-negyed sem válik a gyerekkorban elhagyott Oblomovka tökéletes alakmásával. Így noha Oblomov nem éri el a második álmában megfogalmazódó idilli létet, azt sem állítható róla, hogy visszaforgatja az idő kerekét Oblomovkába. Oblomov azon fáradozik, hogy megvalósítsa a két erő harmóniáját, azonban a regénycselekményben több olyan eseményt találunk, melyek megghiúsítják erre irányuló törekvését. Tanulmányozzuk, hogy a „szívvel értés” és a természetábrázolás milyen

összefüggéseket mutat a Goncsarov-műben. Mindez a természeti és a városi létmód ellentétének értékeléséhez vezet. A „szívvel értés” a romlatlan, a civilizáció előtti lét harmóniájának, míg az erők kiegyensúlyozatlan állapota a diszharmonikus városi létnek a sajátosságait idézi fel. Oblomov a tökéleteset szeretné megvalósítani, az elbeszélő azonban kétségbe vonja, hogy az ember képes lenne minden érzését befolyása alatt tartani. Ez kiemeli a regényben az elméletek követhetőségének és megvalósíthatóságának a kérdését.

Az oblomovizmust továbbá a regényben megjelenő meséken keresztül vizsgáljuk, aminek keretében foglalkozunk a *Bolond Jemelján* című mesével, Puskinnek a *Mese a halászból és a kishalról* című alkotásával, valamint a *Bova Korolevics* című alkotással. Érdeklődésünk középpontjában azért e fent megjelölt mesék állnak, mert azok magukban hordozzák az *Oblomovból* megismert idilljegyeket. Az idillhez kapcsolódóan azt a tényt szeretnénk hangsúlyozni, hogy Goncsarov ábrázolásmódjára a vonatkozó szöveghelyeken jellemző a nézőpontok megkettőzése, amelynek lényegét úgy összegezzük, hogy az ábrázolás Oblomovkát egy nézőpontból mint harmonikus idilli teret jelöli meg (párhuzam a *Bolond Jemelján* című mesével), egy másik nézőpontból viszont a térbe vegyülő disszonáns mozzanatok azonosítja (lásd az ellenidill elemeket a *Mese a halászból és a kishalról* című alkotásban). Dolgozatunkban azért fordulunk ezekhez a művekhez, mert feltételezzük: azok számbavétele hozzájárulhat ahhoz, hogy a Goncsarov-regényben az idill és ellenidill egymáshoz való viszonyát árnyaltabban megvilágíthassuk, illetőleg megerősítsük az értekezés korábbi részeiben kifejtett álláspontot.

Összességében figyelmet szentelünk annak a jelenségnek, hogy Goncsarov bevonja az idill különböző irodalomtörténeti korszakok szerinti leírásmódjait a regénybe. Megjelennek a mítoszok, az antikvitás, a középkor és a 19. századi orosz irodalom idilljeit tükröző ábrázolási módzatok. Kiviláglik, hogy az idill fogalmától szemantikailag elválaszthatatlan „oblomovizmus” minden történelmi korszakon átívelő probléma. Oblomov alakja így messze kerül annak a társadalmi típusnak az értelmezésétől, amelynek szellemében Goncsarov kortársai és onnan eredeztethetően egy szélesebb körben ismert kritikai tradíció képviselői igyekeztek megfejteni az *Oblomovban* megtestesülő értelmi világot.

A regény több szinten bemutatja, hogy miért nem valósul meg az idill, és az ideális élet elérése miért válik lehetetlenné Oblomov számára. Az értelmezés egésze arról tanúskodik, hogy az „oblomovizmus”-nak a regényben, a művészi szöveg egészében megalkotott fogalma kidomborítja a műben megjelenő nézőpontok sokféleségét, valamint azoknak eltérő megformálási síkokhoz való odaköthetőségét és különbözőségét (vö. pl.: az elbeszélő és Stolz nyíltan moralizáló nézőpontja, az álmok belső nézőpontrendszere, azok reflektálásának

dialogizáltsága stb.; más dimenziókban vö.: idő- és térpoétika, bibliai allúziós rendszer, a puskinai mesékből szövődő intertextualitás, kultúratörténeti intertextualitás stb.). Nem csak arról van tehát szó, hogy Stolz az „oblomovizmust” a tétlenség attitűdjével köti össze és a főhős semmittevését az oblomovkai neveltetéssel, illetőleg a régi életszemlélet követésével magyarázza. Oblomov maga is keresi a választ arra, mi az oka a rá jellemző tétlenségnek. Nézőpontjában az „oblomovizmus” elgondolása belép az önértelmezés folyamatába, amely kapcsolódik a külső térben gyűjtött tapasztalatok nézetformáló hatásához. Az elbeszélő összeköti a főhős látásmódját és azt a nézőpontot, amely a róla mondottakban tükröződik, s már önmagában ennek köszönhetően létrejöhet egy árnyaltabb elképzelés Oblomovról és az „oblomovizmusról”, többek között arról, hogy Oblomov igyekszik nem alkalmazkodni a társadalom többségének elvárásaihoz. Ehelyett olyan saját életszemléletet dolgoz ki, amelyben emberségét képes megőrizni.